

Μία Δυναμική Λύση για το Κυπριακό

Γρηγόρης Θ. Παπανίκος

Το Αθηναϊκό Ακαδημαϊκό Περιοδικό δημοσιεύει σε κάθε τεύχος του μία επιφυλλίδα, δηλαδή ένα κείμενο δοκιμιακού χαρακτήρα με κριτικό και επιστημονικό περιεχόμενο. Την επιμέλεια της επιφυλλίδας έχει ο Γρηγόρης Θ. Παπανίκος. Το περιοδικό δημοσιεύει επιστολές αναγνωστών επί των θεμάτων που τίγονται στις επιφυλλίδες έτσι ώστε να δημιουργείται ένας δημόσιος επιστημονικός διάλογος. Στα δύο τεύχη του 2021, η επιφυλλίδα ήταν αφιερωμένη στους Έλληνες επιστήμονες του εξωτερικού και στον Αδαμάντιο Κοραή. Στο πρώτο τεύχος του 2022, η επιφυλλίδα εξέτασε το κοινό μέλλον της Ελλάδος και της Τουρκίας. Στο παρόν τεύχος συνεχίζουμε αυτή τη συζήτηση εξετάζοντας το ακανθώδες θέμα του Κυπριακού, προτείνοντας μία δυναμική λύση του Κυπριακού προβλήματος.

Το Ζητούμενο

Στην επιφυλλίδα του προηγούμενου τεύχους είχα αναφέρει ότι το Κυπριακό αποτελεί ένα ακανθώδες ζήτημα για το κοινό μέλλον Ελλάδος και Τουρκίας.¹ Στο παρόν τεύχος υποστηρίζω την άποψη ότι το Κυπριακό δεν μπορεί να λυθεί σύμφωνα με τις επιθυμίες των ελληνοκυπρίων χωρίς έναν πόλεμο που θα τον αποφασίσει η ελληνοκυπριακή πλευρά. Το ζητούμενο είναι να φύγει ο τουρκικός στρατός κατοχής. Ισχυρίζομαι ότι με διπλωματικά μέσα δεν πρόκειται να φύγει τουλάχιστον στο άμεσο μέλλον.

Για να μεγιστοποιηθούν οι πιθανότητες μιας επιτυχούς έκβασης ενός τέτοιου πολέμου, θα πρέπει να πληρούνται τρεις προϋποθέσεις που με σειρά προτεραιότητας έχουν ως εξής. Πρώτον, οι των ΗΠΑ δεν θα πρέπει να εναντιώνονται σε αυτό τον πόλεμο. Δεύτερον, η Ελλάδα και η Κύπρος θα αποκτήσουν ισχυρή στρατιωτική και οικονομική ισχύ. Τρίτον, η Τουρκία θα έχει πολιτική και οικονομική αστάθεια και θα υστερεί έναντι της Ελλάδος σε στρατιωτική ισχύ. Πρέπει να πληρούνται και οι τρεις προϋποθέσεις. Μόνο μία δεν μας κάνει.

Να σημειώσω από την αρχή ότι η λύση του πολέμου, που θα έχει ως στόχο να διώξει τα τουρκικά στρατεύματα κατοχής, δεν προτείνεται ως προσωπική επιθυμία, αλλά ως μία ρεαλιστική απάντηση σε όλους εκείνους που πιστεύουν ότι η Τουρκία θα φύγει από την Κύπρο οικειοθελώς. Με τη σειρά που τις ανέφερα παραπάνω, οι τρεις προϋποθέσεις εξετάζονται στην παρούσα επιφυλλίδα.

¹Βλ. Παπανίκος (2022) Ελλάδα και Τουρκία Έχουν Κοινό Μέλλον. *Αθηναϊκό Ακαδημαϊκό Περιοδικό* 2(1): 5-9. <https://bit.ly/3Qt8CNL>.

Οι ΗΠΑ δεν θα Πρέπει να Είναι Ενάντια

Αν οι ΗΠΑ δεν το επιθυμούν, τότε η ελληνοκυπριακή πλευρά δεν θα πρέπει να τολμήσει μία στρατιωτική δράση για την εκδίωξη του τουρκικού στρατού κατοχής. Οι ΗΠΑ έδωσαν «εντολή» στους Τούρκους να εισβάλλουν, διότι ήθελαν να εφαρμόσουν, με τα όπλα, το δικό τους σχέδιο για το Κυπριακό, γνωστό και ως Σχέδιο Ατσεσον. Και ως τιμωρία για την μη αποδοχή του Σχεδίου από τους Έλληνες, «παραχωρήθηκε» μεγαλύτερο ποσοστό εδάφους στους Τούρκους από ό,τι προέβλεπαν τα δύο αρχικά σχέδια του Ατσεσον. Τα έχουν αυτά τα ηρωικά «όχι» στις μεγάλες ιμπεριαλιστικές δυνάμεις ή η ανοησία κάποιων ανεγκέφαλων και μικρών πολιτικών να κατανοήσουν το διεθνές πολιτικό, οικονομικό, διπλωματικό και στρατιωτικό περιβάλλον. Αν εξετάσει κανείς τι πρέσβευε η κυπριακή κυβέρνηση και ιδιαίτερα ο επικεφαλής της για τα διεθνή θέματα, θα καταλάβει το μέγεθος της ανοησίας στην οποία προέβησαν με προεξέχουσα τη βλακεία των αδεσμεύτων και της Σοβιετικής στήριξης που ποτέ δεν ήρθε γιατί απλά δεν είχαν τη δυνατότητα οι Σοβιετικοί να την παρέχουν. Ελληνικά ήξεραν. Γιατί δεν διάβαζαν λίγο Θουκυδίδη για να μην επαναλάβουν τις ίδιες ανοησίες που έκαναν μικρές χώρες που η μεγάλη ιμπεριαλιστική Αθήνα του τότε τις εξαφάνισε από το χάρτη. Σήμερα οι ΗΠΑ είναι η «Αθήνα».

Το πώς οι ΗΠΑ μπορούν να αλλάξουν άποψη είναι ένα πρόβλημα για δεινούς λύτες και δεν μπορεί να αναπτυχθεί εδώ. Πάντως, η ελληνική εξωτερική πολιτική δεν μπορεί να το πετύχει αυτό. Η ελληνική ομάδα πίεσης (το λεγόμενο και ελληνικό λόμπι) των ΗΠΑ μπορεί κάτω από πολύ αυστηρές και δύσκολες προϋποθέσεις. Από την άλλη πλευρά, απλώς να αναφέρω ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι παντελώς ανίκανη να κάνει οτιδήποτε· ούτε να βοηθήσει ούτε να εμποδίσει. Όσο για τις στρατιωτικές συμφωνίες Ελλάδος-Γαλλίας γρήγορα θα ξεχαστούν αν ξεκινήσει ένας πόλεμος. Όπως πάντα στην ιστορία, τα συμφέροντα του «μέλλοντος» υπερισχύουν οποιονδήποτε συμφωνιών του «παρόντος».

Πάντως προς την κατεύθυνση να πεισθούν οι ΗΠΑ φαίνεται κάτι να κινείται με πρωτοβουλία των ελληνοκυπρίων. Η άρση του εμπάργκο όπλων από τις ΗΠΑ μπορεί να σηματοδοτεί κάτι. Σίγουρα στρέφεται ενάντια στην Τουρκία και είναι υπέρ της ελληνοκυπριακής πλευράς. Χρειάζεται, όμως, να γίνουν πολλά περισσότερα κυρίως από την Κυπριακή πλευρά, καθιστώντας σαφές ότι οι ανοησίες του παρελθόντος ανήκουν στο παρελθόν. Εξάλλου τα σχεδόν είκοσι χρόνια της Κυπριακής Δημοκρατίας ως πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωζώνης δείχνουν ότι η Κύπρος κατάλαβε που θα πρέπει να στραφεί αν θέλει να λύσει το εδαφικό της πρόβλημα και όχι μόνο.

Σκοπός της Κύπρου δεν θα πρέπει να είναι τόσο η υποστήριξή της από τις ΗΠΑ όσο η αποστασιοποίηση των ΗΠΑ από μία ενδεχόμενη στρατιωτική επέμβαση των Ελλήνων και Κυπρίων για να διώξουν τους Τούρκους από το νησί. Δεν θα πρέπει να θίγονται ούτε στο ελάχιστο τα συμφέροντα των ΗΠΑ. Αυτοί των ΗΠΑ γκρινιάζουν πολύ άμα τους θίξουν τα συμφέροντα, κυρίως τα οικονομικά συμφέροντα.

Η ουδετερότητα των ΗΠΑ θα άνοιγε το δρόμο για μία στρατιωτική λύση του προβλήματος. Δεν φθάνει, όμως, αυτό. Χρειάζεται και μία ισχυρή στρατιωτική δύναμη που από μόνη της η Κύπρος δεν θα μπορέσει να αναπτύξει ποτέ για να

αντιμετωπίσει τον τουρκικό στρατό κατοχής. Αυτό μας φέρνει στη δεύτερη προϋπόθεση που είναι ο στρατιωτικός ρόλος της Ελλάδος.

Ελλάδα και Κύπρος Πρέπει να Γίνουν Ισχυρές Στρατιωτικές Δυνάμεις

Η Κύπρος και η Ελλάδα μπορούν να διδαχθούν πολλά από το Ισραήλ. Δεν είναι μόνο ότι το Ισραήλ έχει την υποστήριξη των ΗΠΑ λόγω και του ισχυρού εβραϊκού λόμπι των ΗΠΑ αλλά «συν Αθηνά και χείρα κίνει». Το Ισραήλ που υπολείπεται της Ελλάδος σε πληθυσμό κατά 1,5 εκατομμύριο έχει έναν ανίκητο στρατό. Αν προστεθεί και ο πληθυσμός της Κύπρου τότε η διαφορά φθάνει κοντά στα τρία εκατομμύρια. Καμία χώρα δεν κατάφερε να καταβάλει το στρατό του Ισραήλ και όσοι το προσπάθησαν, λ.χ. η Αίγυπτος, έσπασαν τα μούτρα τους. Ο στρατός του Ισραήλ δεν μασάει τα λόγια του. Όπου διακυβεύονται τα συμφέροντά του, χρησιμοποιεί τα όπλα του. Κάτι ανάλογο να κάνει και η Ελλάδα αφού πρώτα κτίσει έναν ανίκητο στρατό.

Πώς κτίζεται ένας ισχυρός στρατός; Οι Έλληνες είναι οι πρώτοι διδάξαντες του πώς δημιουργείται ένας ακαταμάχητος στρατός. Αυτό που χρειάζεται είναι μία ισχυρή οικονομία. Μία οικονομία που μαζί με την κυπριακή θα φθάνει το μισό τρισεκατομμύριο ευρώ. Σημείωση: η οικονομία του Ισραήλ ξεπερνά τα 400 δισεκατομμύρια. Είναι εφικτό αλλά θέλει άλλες (οικονομικές) πολιτικές προς την κατεύθυνση των επενδύσεων, όπως έχω αναλύσει σε μία σειρά από δημοσιεύσεις μου. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσα σε μία δεκαετία. Χωρίς ισχυρή οικονομία δεν μπορεί να δημιουργηθεί ένας ακαταμάχητος ελληνικός και κυπριακός στρατός.

Ανεξάρτητα από την οικονομική δυνατότητα της χώρας, η Ελλάδα και η Κύπρος πρέπει να αγοράσουν, ακόμη και με «αιματηρές» θυσίες, τα πιο σύγχρονα οπτικά συστήματα. Και αυτό πρέπει να αρχίσει σήμερα. Φαίνεται ότι κάτι κινείται προς αυτή την σωστή κατεύθυνση τόσο από την ελληνική όσο και από την κυπριακή πλευρά. Να σημειώσω ότι οι «αιματηρές» αυτές θυσίες μπορεί να μην είναι και τόσο «αιματηρές» αν πληρωθούν μέσω ενός έμμεσου αντιπραγματισμού. Για παράδειγμα, αγοράζουμε 10 F35 που κοστίζουν 1 δισεκατομμύριο δολάρια με την προϋπόθεση ότι θα έρθουν επιπλέον ένα εκατομμύριο τουρίστες που αφήνουν στο ελληνικό δημόσιο –έμμεσα ή άμεσα– 1.000 δολάρια ο ένας. Πατσίζουμε την αγορά και μας μένει η καβάτζα ότι αυτοί των ΗΠΑ μπορεί να ξαναέρθουν. Λέγονται και επαναλαμβανόμενοι τουρίστες.

Η στρατιωτική ισχύς των ελληνικών και κυπριακών δυνάμεων είναι αναγκαία. Δεν θα πρέπει Έλληνες και Κύπριοι να βαυκαλίζονται με τις υποσχέσεις ακόμη και με τις στρατιωτικές συμφωνίες που συνάπτουν με άλλες χώρες. Κανείς μα κανείς δεν θα έρθει να πολεμήσει στο πλευρό των Ελλήνων και των Κυπρίων όσο δίκιο και αν τους αναγνωριστεί. Μήπως ο Διονύσιος Σολωμός δεν μας το λέει ξεκάθαρα στο ποίημά του το 1823, που αργότερα έγινε και ο Εθνικός Ύμνος της Ελλάδος; Ας το ξαναδιαβάσουμε το σχετικό απόσπασμα:

Με τα ρούχα αιματωμένα ξέρω ότι έβγαινες κρυφά
να γυρεύεις εις τα ξένα άλλα χέρια δυνατά.

Μοναχή το δρόμο επήρες, εξανάλθες μοναχή·
δεν είν' εύκολες οι θύρες εάν η χρεία τες κουρταλεί.
'Άλλος σου έκλαψε εις τα στήθια, αλλ' ανάσαση καμμιά·
άλλος σου έταξε βοήθεια και σε γέλασε φρικτά.
'Άλλοι, οϊμέ, στη συμφορά σου οπού εχαίροντο πολύ,
«σύρε νά 'βρεις τα παιδιά σου, σύρε», έλεγαν οι σκληροί.

Αυτό δεν σημαίνει ότι οι ξένες δυνάμεις δεν θα μπορούσαν να ήταν χρήσιμες στη στρατιωτική ενίσχυση της Ελλάδος και της Κύπρου. Εξάλλου αυτοί είναι οι παραγωγοί όπλων –των πιο σύγχρονων που υπάρχουν. Το παράδειγμα της Ουκρανίας είναι χαρακτηριστικό. Κανείς δεν πήγε να ενισχύσει στρατιωτικά τις ουκρανικές ένοπλες δυνάμεις. Παρ' όλα αυτά, και για λόγους που δεν χρειάζεται να αναλύσουμε εδώ, όλοι έσπευσαν να τους διαθέσουν όπλα και με αυτά αντιστέκονται στην Ρωσική εισβολή. Χωρίς αυτή τη στρατιωτική βοήθεια, η μάχη θα ήταν άνιση. Η Ελλάδα και η Κύπρος χρειάζονται τη στρατιωτική βοήθεια των ισχυρών του πλανήτη, κυρίως των ΗΠΑ.

Τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα και η Κύπρος φαίνεται να έχουν κατανοήσει ότι η δημιουργία μιας ισχυρής στρατιωτικής δύναμης απαιτεί την καλή συνεργασία με τις ΗΠΑ. Δεν απαιτείται μόνο η σύμφωνη γνώμη των ΗΠΑ για μία στρατιωτική λύση του Κυπριακού, χρειάζεται και η συνέχιση της ενίσχυσης των ελληνικών και κυπριακών ένοπλων δυνάμεων με τα πιο σύγχρονα όπλα. Διαφορετικά η έκβαση ενός πολέμου με την Τουρκία θα είναι καταστροφική για τα ελληνικά και κυπριακά συμφέροντα.

Οι δύο προϋποθέσεις –μη αντίθεση των ΗΠΑ και ισχυρές ένοπλες δυνάμεις Ελλάδος και Κύπρου– είναι αναγκαίες αλλά όχι ικανές να φέρουν σε πέρας έναν νικηφόρο πόλεμο με σκοπό την απελευθέρωση του κυπριακού εδάφους από την τουρκική κατοχή. Απαιτείται να βρεθεί η ευκαιρία ή ίσως να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις αποδυνάμωσης της Τουρκίας: διπλωματικά (πολιτικά), οικονομικά και στρατιωτικά. Αυτή η τελευταία προϋπόθεση παρουσιάζεται στην επόμενη ενότητα.

Απαιτείται μία Απομονωμένη και Αδύναμη Τουρκία

Αν κανείς διαβάσει την ιστορία της Τουρκίας θα εκπλαγεί με τα γεγονότα που εξηγούν τις νίκες και τις ήττες της Τουρκίας. Αναφέρω πολλές φορές ότι η Τουρκία, με εξαίρεση το Βυζάντιο, ποτέ άλλοτε δεν έχει επιτεθεί κατά της Ελλάδος, τουλάχιστον μετά την ίδρυση του σύγχρονου ελληνικού κράτους το 1828. Πάντα η Ελλάδα επιτίθετο στην Τουρκία και πάντοτε με την παρότρυνση των μεγάλων λεγόμενων δυνάμεων. Από το 1828, η Τουρκία συνεχώς χάνει εδάφη που είχε ως συνέπεια την κατάρρευση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Το συμπέρασμα από ένα τέτοιο διάβασμα της τουρκικής ιστορίας είναι ότι η Τουρκία χάνει μόνο όταν βρίσκεται σε πολιτική και οικονομική αστάθεια. Αν και σήμερα φαίνεται ότι η Τουρκία βρίσκεται σε πολιτική αστάθεια και οικονομική κρίση εντούτοις δεν νομίζω ότι το μέγεθός τους είναι ικανό να εκπληρώσουν την

τρίτη προϋπόθεση που έχω θέσει για μία επιτυχή έκβαση μιας στρατιωτικής λύσης του κυπριακού προβλήματος.

Το μεγαλύτερο πλεονέκτημα της Τουρκίας είναι η υποστήριξη των ΗΠΑ, όσο και αν αυτό ακούγεται παράξενο. Γιατί; Η Τουρκία εξυπηρετεί τα συμφέροντα των ΗΠΑ στην ευρύτερη περιοχή και δεν είναι διαθέσιμοι ούτε η Τουρκία ούτε οι των ΗΠΑ να διαρρήξουν τις σχέσεις τους.

Το δεύτερο πλεονέκτημα της Τουρκίας είναι η οικονομία της που σε δολάρια ΗΠΑ ξεπερνά τα 700 δισεκατομμύρια δολάρια έναντι 24 δισεκατομμύρια της Κύπρου και 190 δισεκατομμύρια της Ελλάδος. Αν σε αυτό προστεθεί και το δημογραφικό, τότε η Ελλάδα και η Κύπρος υστερούν κατά πολύ της Τουρκίας.

Εικασίες και Σενάρια

Τα δεδομένα δεν επιτρέπουν μεγάλη αισιοδοξία για τη δυναμική λύση του Κυπριακού. Υπάρχουν προϋποθέσεις που μπορεί να θεωρηθούν ότι βρίσκονται κάτω από τον έλεγχο των Ελλήνων και των Κυπρίων, όπως της οικονομίας και της στρατιωτικής ενίσχυσης, αλλά υπάρχουν πιο σοβαρά δεδομένα που η Ελλάδα και η Κύπρος λίγη επίδραση μπορούν να ασκήσουν.

Η Τουρκία, παρ' όλο τα οικονομικά και πολιτικά προβλήματα που έχει, δεν βρίσκεται υπό κατάρρευση. Επιπλέον έχει και τη στήριξη των ΗΠΑ ακόμα και αν αυτή υπολείπεται της στήριξης που απολαμβάνουν οι Έλληνες όχι μόνο από τις ΗΠΑ αλλά και από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτό δεν προβλέπεται να αλλάξει στο άμεσο μέλλον και το σενάριο της ταυτόχρονης στήριξης της Τουρκίας και της Ελλάδος από τις ΗΠΑ θα συνεχιστεί.

Το σενάριο της διπλωματικής λύσης πρέπει πάντοτε να βρίσκεται στο τραπέζι αλλά αυτό δεν θα λύσει το Κυπριακό, τουλάχιστον όπως το επιθυμούν Έλληνες και Κύπριοι. Δεν θα φύγουν τα Τουρκικά στρατεύματα από την Κύπρο όχι διότι φοβούνται μία επέμβαση των Ελλήνων και των Κυπρίων αλλά επειδή θα αποτελέσει αφορμή για εσωτερική πολιτική αστάθεια στην Τουρκία. Όλο το τουρκικό πολιτικό σύστημα έχει επενδύσει στο Κυπριακό και στη σύγκρουση με την Ελλάδα και δεν είναι εύκολο να αποστασιοποιηθεί από όλα αυτά.

Το ελληνικό λόμπι στις ΗΠΑ έχει μεγάλη ισχύ αλλά αυτή σταματάει εκεί που αρχίζουν τα συμφέροντα των ΗΠΑ. Μόνο αν το συμφέρον των ΗΠΑ συμβαδίσει με το σενάριο της αποχώρησης των τουρκικών στρατευμάτων από την Κύπρο, τότε και μόνο τότε μία στρατιωτική επέμβαση μπορεί να είναι εφικτή. Μην ξεχνάμε ότι η τουρκική εισβολή έγινε με την αιγίδα των ΗΠΑ, διαφορετικά η Τουρκία θα είχε καταλάβει όλη την Κύπρο. Οι των ΗΠΑ τους είπαν ότι θα πάτε μέχρι εκεί και εκεί θα μείνετε. Και οι Τούρκοι υπάκουσαν.

